

³⁴ Masovyy protest Stanyslavivshchyny // Hromadskyy holos. – 1927. – Ch. 17–18. – 1 travnya. – S. 6–7.

³⁵ Derzhavnyy arkhiv Ivano-Frankivskoyi oblasti. – F. 2 sch., op. 1, spr. 549, ark. 36.

³⁶ Za volyu hromad // Hromadskyy holos. – 1927. – Ch. 21. – 21 travnya. – S. 3.

³⁷ Za volyu hromad // Hromadskyy holos. – 1927. – Ch. 28. – 8 lyunya. – S. 2.

³⁸ Z partiynoho zhyttya // Hromadskyy holos. – 1928. – Ch. 1–2. – 7 sichnya. – S. 10.

³⁹ Snyatynshchyna stoyit tverdo pry prapori USPR // Hromadskyy holos. – 1928. – Ch. 3. – 14 sichnya. – S. 4.

⁴⁰ Peredvyborche viche v Stanyslavovi // Hromadskyy holos. – 1928. – Ch. 5. – 20 sichnya. – S. 5.

⁴¹ Havryliv I. Zakhidna Ukrayina u 1921–1941 rokakh... – S. 152.

⁴² Ukrayintsi v soyomi // Dilo. – 1918. – Ch. 17. – 28 bereznya. – S. 3.

⁴³ Havryliv I. Zakhidna Ukrayina u 1921–1941 rokakh... – S. 152.

⁴⁴ Politychnyy rukh po halytskykh selakh i mistakh // Hromadskyy holos. – 1929. – 28 hrudnya. – S. 3.

⁴⁵ Zasidannya Holovnoyi Upravy USRP // Hromadskyy holos. – 1929. – 28 hrudnya. – S. 3.

⁴⁶ Ostannya doroha Pokiynoho Tovarysha Leva Bachynskoho // Hromadskyy holos. – 1930. – Ch. 17. – 1 travnya. – S. 2–3.

в научных кружках, их участие в конференциях. Основное внимание акцентируется на том, что студенческая наука зависела от социально-политической жизни Украины, от запросов исторической науки, заинтересованности конкретного студента.

Ключевые слова: КНУ имени Тараса Шевченко, студенческие работы, кафедральные кружки, научные студенческие периодические издания.

**G. Kazmyrchuk,
M. Kazmyrchuk**
(Kyiv)

STUDENTS' MAJORING IN HISTORICAL STUDIES IN TARAS SHEVCHENKO KYIV NATIONAL UNIVERSITY

The article deals with students' scientific activities in Taras Shevchenko Kyiv National University in times of Ukrainian independence. Students' participation in scientific societies and conferences is covered. The authors give an emphasis on the students' studies dependence of on a socio-political situation in Ukraine, interests of the ruling establishment, a particular student's self-motivation.

The universities encouraged stellar students to the scientific work, to proactive mastering of sciences, including historical ones. In Ukrainian historiography there is scarce information on university students' scientific works. That is the reason to identify and analyze scientific articles and research of History students of Taras Shevchenko Kyiv National University, highlight the features that were characteristic of students' scientific works in the period of independent Ukraine. The students' scientific activities developed in several directions – writing term papers, Bachelor's and Master's theses, participating in thematic groups, delivering reports and participating in conferences, writing scientific articles in academic journals.

Professor G. D. Kazmyrchuk continued bringing together student-researchers during the period of independence of Ukraine. Graduate students joined them and discovered some aspects of the new vision of the Decembrists, which gradually freed from Marxist-Leninist ideology, used various forms and methods of research. Former members of G.D. Kazmyrchuk Decembrists' school fostered interest to this problem in many educational institutions. The scientific capabilities determined and identify by 'The Decembrists' reading' – the conference of different statuses, where most of students performed very actively with the Decembrists' works and examined the various issues of the Decembrists. These conferences had a big social significance because conducted within the festival events in Kyiv region. Conferences findings and acquired skills of research work facilitated of G.D. Kazmyrchuk Decembrist' school students to develop issues in terms of the Decembrist movement.

International Conference of Young Scientists 'Shevchenko Spring' has been hosted by History

УДК 378.4(477-25)КНУ:930.1-057.87«1991/2015»

© Григорій Казьмирчук,
Марія Казьмирчук
(Київ)

СТУДЕНТСЬКІ ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті аналізується наукова діяльність студентів Київського університету за роки незалежності України, висвітлюється праця студентів у наукових гуртках, їхня участь у конференціях. Наголошується, що студентська наука залежала від суспільно-політичного життя України, від запитів історичної науки, зацікавленості конкретного студента.

Ключові слова: КНУ імені Тараса Шевченка, студентські студії, кафедральні гуртки, конференції, наукові студентські періодичні видання.

**Г. Казьмирчук,
М. Казьмирчук**
(Київ)

СТУДЕНЧЕСКИЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ ЗАНЯТИЯ В КИЕВСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО

В статье анализируется научная деятельность студентов Киевского университета в годы независимости Украины, освещается работа студентов

Department annually since 2003 and abstracts and materials have been published so far. The number of those, who came to Kyiv to take part in the historical section, is growing. Representatives of Azerbaijan, Armenia, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Moldova, Poland, Russia, Uzbekistan, and 17 regions of Ukraine participated in History Sections of the Shevchenko conference during the five years. The quality of published materials is constantly increasing. If to say, among the first publications of 'Shevchenko Spring' were predominantly students' theses, afterward the number of postgraduate research, building blocks of would-be dissertations increased.

Noteworthy, Andrei Petrovsky is a good representative of the young generation of students. He is a second year postgraduate student of History Faculty of Taras Shevchenko Kyiv National University. Another student's leader today is Maxim Y. Scherbakov. He is also a second year postgraduate student of History Faculty of Taras Shevchenko Kyiv National University. He is actively studying topical problems of the national and World History on the Department of Contemporary History of Ukraine. Alexander Yashchuk works hard on the historical problems. He is a 4th year student of History Faculty of Taras Shevchenko Kyiv National University, the Department of Ancient and Contemporary History of Ukraine.

Though, experiencing financial difficulties and organizational transformation scientific students' life at the KNU, History Department developed rapidly during Independence. Conferences, 'Shevchenko Spring' and 'Decembrists Readings' shape a new generation of scientists and humanitarians, which vividly faces to the challenges of the time, trying impartially and newly covers scientific issues.

Keywords: *'Shevchenko Spring', Decembrists Readings, Taras Shevchenko Kyiv National University, students' scientific work, Independence.*

Університетська освіта завжди користувалася попитом у молодого покоління як можливість здобути висококваліфіковану спеціальність і зайняти належну нішу в суспільстві. Університети наvertали передову частину студентства до наукової праці, до активної пропаганди знань, зокрема історичних. У вітчизняній історіографії практично відсутня інформація про студентські університетські студії. Завдання статті – виявити й проаналізувати наукові статті і наукові дослідження студентів-істориків Київського національного університету імені Тараса Шевченка, висвітлити характерні риси, які були притаманні студентським науковим працям у період розвитку незалежної України.

Наукова студентська діяльність розвивалася у кількох напрямках – написання курсових,

бакалаврських і магістерських робіт, участь у роботі тематичних гуртків, опрацювання доповідей і повідомлень для наукових конференцій різних типів, написання наукових статей у фахових виданнях.

У роки незалежності України професор Г.Д. Казьмирчук продовжував збирати навколо себе студентів-науковців, серед них: В. Довгопол, О. Дудко, М. Казьмирчук, Р. Конта, В. Логодзінський, Ю. Латиш. До них долучилися аспіранти Г. Д. Казьмирчука – С. Раєвський, І. Мохнаток, О. Ляпіна, В. Дмитрієв, Л. Зубицький, О. Вербовий, С. Власенко, котрі розкривали нове бачення деяких аспектів декабристознавства, яке поступово вивільнялося від марксистсько-ленінської ідеології, з використанням різноманітних форм і методів дослідження. Колишні учасники декабристознавчої школи Г. Д. Казьмирчука привнесли інтерес до цієї проблеми у ті навчальні заклади, де розпочали свою викладацьку діяльність (О. Рафальський, Т. Соловйова, Л. Філоретова або навіть О. Тер-Данилов до м. Тула)¹. Визначальним для виявлення наукових здібностей мали «Декабристські читання» – конференції різних статусів, у яких більшість цих студентів активно виступали з декабристознавчими студіями, досліджуючи різні питання декабризму. Конференції мали суспільне звучання, оскільки проводилися у рамках фестивальних заходів на Київщині. Виникнувши у 80-х роках ХХ ст., вони продовжили свою діяльність на початку ХХІ ст., коли було проведено ще 5 конференцій. Досвід конференцій, отримані навички науково-дослідної роботи спонукували вихованців декабристознавчої школи Г. Д. Казьмирчука продовжувати розробляти актуальні проблеми руху декабристів.

Олег Тер-Данилов, вихованець заочного відділення історичного факультету КДУ, після закінчення навчання, не пориваючи зв'язків з Києвом, продовжив вивчення краєзнавчих сюжетів руху декабристів на Тульщині, зосередивши увагу на житті й пам'ятках минулого, пов'язаних з І. Б. Аврамовим, І. В. Киреевим, В. М. Лихаревим і Н. А. Чижовим, зокрема на будівлі училища, в якому навчалися перераховані майбутні декабристи, про родове село Єгнишівку братів-декабристів П. С. і М. С. Бобрищевих-Пушкіних². Наступне дослідження О. А. Тер-Данилова присвячене дослідженню діяльності декабристів-туляків у Південному товаристві декабристів. Його

монографія, написана на основі матеріалів Державного архіву Тульської області та науково-публіцистичній літературі, дозволила автору всебічно розкрити складне й тернисте життя декабристів³.

Ще один надзвичайно цікавий напрямок роботи О. А. Тер-Данилова – бібліографія літератури, присвячена декабристам-тулякам. До нього включили також матеріали, які публікувалися на шпальтах районних та обласних газет і архівні матеріали ДАТО⁴. Олег прикріпився до кафедри історії СРСР КНУ імені Тараса Шевченка, але захистити дисертацію не встиг, оскільки стосунки між незалежними державами були непередбачувані.

У нових умовах розвитку незалежності Вітчизни активізували наукову роботу студенти історичного факультету. Наукові інтереси студентки першого курсу історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка М. Г. Казьмирчук проявилися ще 20 грудня 2000 р., коли вона вперше взяла участь у відновлених «Декабристських читаннях», виступивши з повідомленням «Декабристи і Шевченко»⁵. Вона звернулася до вивчення складної проблеми, де ще було досить багато дискусійних і недосліджених аспектів. Матеріали конференції, присвяченої 175-річчю з дня повстання декабристів, наступного року були частково опубліковані в III випуску інститутського часопису⁶.

Наступні дослідження з декабристознавчих студій Марія Казьмирчук присвятила аналізу думок соратників Павла Пестеля про лідера декабристського руху. Наголошувалося, що серед декабристів не було одноставної позитивної оцінки автора «Русской правды». Одні учасники руху схвально ставилися до талантів теоретика й організатора-практика таємних товариств, інші – пробачали його бажання підпорядкувати своїх однодумців відсутністю в його характері людського ставлення до підлеглих (М. В. Басаргін)⁷.

Вивчала Марія Казьмирчук ще один напрямок з історії руху декабристів – релігійні погляди дворянських революціонерів. У радянській історіографії більшість дослідників трактували їхній релігійний світогляд як атеїстичний. Це було не точне тлумачення цього питання. М. Г. Казьмирчук, розглядаючи ставлення «споборників святої волі» до віри, наголошувала, що більшість із них були глибоко віруючими людьми, шанували святі книги, але критично ставилися до церкви як до державного інституту влади⁸.

У цей час розпочинається вивчення Марією Казьмирчук малодослідженої теми «Ломбарди України другої половини XIX – початку XX ст.». Ці фінансові інституції користувалися популярністю ще в першій половині XIX ст. До їх послуг зверталися й декабристи. Саме цей аспект зацікавив дослідницю, яка підготувала кілька повідомлень, виголошених на «Декабристських читаннях», а пізніше опублікованих у спеціальних розвідках. Вона наголошувала, що ломбарди виступали не тільки як фінансові структури російського суспільства, але й як гаранті розв'язання можливих шляхів перетворення Росії⁹.

Проблеми соціально-фінансової діяльності українських ломбардів були обрані темою для бакалаврської роботи. Творча й наполеглива дослідницька робота Марії Казьмирчук дала позитивні результати: шість статей і одна монографія дозволили їй блискуче захистити це студентське дослідження на звання бакалавра історії¹⁰.

Одночасно вона включилася до написання міні-біографічних розвідок, присвячених професорам історичного факультету радянської доби: Анатолію Олександровичу Буравченкову, Юрію Андрійовичу Горбаню, Анатолію Костянтиновичу Мартиненку, В'ячеславу Михайловичу Мордвінцеву, Володимирі Івановичу Сергійчуку, Федору Яковичу Фортинському, Глібу Миколайовичу Цветкову. Відтворюючи наукову біографію, аналізуючи їхні наукові інтереси й напрямки, складала список особистих праць, а також написані раніше роздуми про них, відсилала читача для ознайомлення з доробком автора нарисом, щоб можна було створити цілісне уявлення про професора¹¹.

Ще в студентські роки розпочав свої наукові студії доцент Ю.В. Латиш. Навчаючись на другому курсі історичного факультету Київського університету, він долучився до вивчення складної проблеми – формування і розвитку української декабристознавчої школи¹². У своїх дослідженнях молодий історик наголосив на винятковому значенні праць М. Довнар-Запольського для вітчизняного декабристознавства, торкнувся практично не розробленої теми – роль Історико-етнографічного гуртка М. Довнар-Запольського у формуванні київської школи декабристознавців, долучився до дослідження життя і наукової спадщини В. Міяковського¹³.

У наступних працях Юрій Латиш, спираючись на висновки, зроблені Г. Казьмир-

чуком, творчо осмислив саму дефініцію «декабристознавча школа», показав становлення, розвиток і штучне знищення радянською владою у 30-ті роки ХХ ст. особливого історіографічного феномену – української школи декабристознавства, розглянув розвиток вітчизняних студій декабризму через призму трагічної долі українських вчених¹⁴. Брав активну участь у «Декабристських читаннях». У 2002 та 2004 роках Ю. Латиш був переможцем Всеукраїнської студентської олімпіади з історії¹⁵.

У співавторстві з Г. Казьмирчуком було написано перше в Україні спеціальне дослідження, присвячене вивченню декабристського руху в Україні¹⁶. У ньому проаналізовано складний процес розвитку декабристознавства в Україні від середини ХІХ ст., коли на теренах нашої Батьківщини передові діячі української культури захопилися ідеями «провісників свободи», і до сучасності, коли відбувається переоцінка цінностей і у болючих муках народжується нове українське декабристознавство. Особливу увагу приділено періоду зародження і становлення української школи декабристознавства на початку ХХ ст. – у середині 1930-х рр., певний внесок окремих дослідників (М. Довнар-Запольського, В. Маслова, Д. Багалія, С. Єфремова, Л. Добровольського, П. Филиповича) у розвиток вітчизняної декабріани, до наукового обігу залучено потужний пласт архівного матеріалу. Особливо підкреслено роль Імператорського університету Св. Володимира, де зародилась і розвивалась українська школа декабристознавства, виділено характерні риси процесу формування університетської школи, подано життєписи найбільш відомих декабристознавців України – Д. Багалія, В. Базилевича, О. Гермайзе, Л. Добровольського, М. Довнар-Запольського, В. Іконникова, В. Масло-ва, П. Филиповича.

У 2003–2007 роках Юрій Латиш очолював Наукове товариство студентів та аспірантів (НТСА) історичного факультету, деякий час був заступником голови НТСА Київського університету. В той час на історичному факультеті щорічно проводилася міжнародна наукова конференція молодих учених «Шевченківська весна», публікувалися збірники тез та матеріалів.

Перша «Шевченківська весна» навесні 2003 р. пройшла доволі скромно. Гостями історичного факультету стали студенти До-

нецького та Бакинського державних університетів. Кількість тих, хто приїжджав до Києва, аби взяти участь в історичній секції «Шевченківської весни», щороку зростала. У 2003 р. на історичному факультеті зібралося лише 12 учасників. Наступного року їхня кількість зросла втричі. На цей раз до нас завітали гості з Донецька, Острога, а також з Азербайджану та Росії. Участь у конференції взяли також представники академічних установ української столиці. Надалі зростання кількості учасників відбувалося в геометричній прогресії¹⁷.

За п'ять років проведення Шевченківської конференції участь в її історичній секції брали представники Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Польщі, Росії, Узбекистану, а також 17 регіонів України. Учасниками історичної секції шостої «Шевченківської весни» (2008 р.) стали 349 представників із 23 регіонів України та 11 зарубіжних країн: Білорусі, Болгарії, Естонії, Казахстану, Латвії, Молдови, Польщі, Росії, США, Узбекистану, Швейцарії. Серед них були як уже відомі дослідники, так і початкуючі науковці, аспіранти, студенти.

Постійно зростала якість опублікованих матеріалів. Якщо серед перших публікацій «Шевченківської весни» переважали тези студентів, то, починаючи з 2005 р., зросла питома вага аспірантських досліджень, які ставали важливою частиною апробації дисертацій. З 2006 р. постійними учасниками конференції стали професійні вчені – викладачі вищих навчальних закладів та співробітники науково-дослідних установ. Перші випуски збірника включали дослідження з різних наук – від кібернетики до філології¹⁸. У 2005 р. гуманітарні науки вперше були видані окремим томом¹⁹, а з 2006 р. матеріали історичної секції видавалися окремим збірником²⁰.

Основну роботу з організації «Шевченківської весни» на історичному факультеті виконували члени НТСА (голова – Ю. Латиш), активісти Студентського парламенту, студенти й аспіранти факультету, зокрема П. Бутурлімов, Я. Гирич, В. Довгалецька, О. Збаржевецький, Д. Кулібаба, О. Лесюк, Р. Малиновський, О. Михайлова, В. Огороднік, А. Пількевич, І. Семеніст, М. Філатов, О. Чернишевич, Т. Шумило, І. Юрочкіна та ін. Багато з них згодом захистили кандидатські дисертації, дехто працює на історичному факультеті чи в інших підрозділах університету.

На сучасному етапі студентські історичні студії досліджують магістри та студенти. Яскравим представником молодшої студентської генерації є Андрій Іванович Петровський – студент 2 курсу магістратури історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Спеціалізується по кафедрі давньої та нової історії України. Науковий керівник-консультант – професор В. І. Сергійчук. А. І. Петровський – член Національної спілки краєзнавців України, голова студентської групи Комісії з топоніміки при історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сфера його наукових інтересів – історія українського козацтва, краєзнавчі дослідження²¹, історія Університету Св. Володимира²². А. Петровський – автор 17 наукових публікацій, активний учасник низки науково-практичних конференцій²³.

Ще один сьогоденний лідер студентства, який активно працює над вивченням актуальних проблем вітчизняної та всесвітньої історії, Максим Якович Щербаков – студент 2 курсу ОКР «Магістр» історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка, кафедра нової історії України. Активний учасник конкурсів: 16 листопада 2011 року – III місце у фіналі конкурсу «Студент року – 2011» Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 18 січня 2012 р. – I місце у номінації «Творчі роботи» у конкурсі «Україна в Європі, Європа в Україні», м. Чернівці. Тема роботи «Мої враження від Західної України». 2013 р. – III місце у Київському регіональному турі VII Всеукраїнського молодіжного конкурсу «Новітній інтелект України». Тема конкурсної роботи «Чому так важко створити механізм енергетичної самодостатності України». Сфера його наукових інтересів: європейські студії, міжнародні відносини²⁴, політичні процеси в Україні та світі, зовнішня політика України, історія України²⁵, етнополітики, формування інформаційного суспільства²⁶. М. Щербаков – автор 18 фахових публікацій.

Наполегливо штурмує наукові висоти Олександр Яшук – студент 4 курсу історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедри давньої та нової історії України. Сфера наукових інтересів: історія східноєвропейського пізнього Середньовіччя, історія Великого князівства Литовського, історія ідей. Він автор 2 фахових публікацій²⁷ і учасник наукових конференцій.

Таким чином, наукове студентське життя на історичному факультеті КНУ у роки незалежності, переживаючи фінансові негаразди й реорганізаторські перетворення, стрімко розвивалося. Конференції, у тому числі «Шевченківська весна», «Декабристські читання», об'єднують їхні зусилля, консолідують і спрямовують науковий поступ студентських наукових студій, формують новий тип вченого-гуманітарія, який жваво відгукується на виклики часу, старається неупереджено й по-новому висвітлити наукове питання. Одночасно є й ще великий резерв розвитку студентської історичної науки: збільшення фінансування студентів з метою їх поїздок на державні й зарубіжні конференції, активізувати роботу проблемних кафедральних гуртків, організувати окремий часопис студентських робіт.

¹ *Latysh Yu.* «Dekabrytski chytannya»: bibliografichnyy pokazhchyk // *Dekabrysty v Ukrayini: doslidzhennya y materialy* / Nauk. red. prof. H. D. Kazmyrchuka. – K.: In-t Istoriiy NANU, 2007. – S. 224–255.

² *Ter-Daniilov O. A.* Pamyatnye mesta dekabristov na Tulschi-ne / O. A. Ter-Daiilov. – K.: V nadzag.: Kiev. un-t, 1993. – 33 s.

³ *Ter-Daniilov O. A.* Dekabristy-tulyaki v Yuzhnom obschestve / O. A. Ter-Daiilov. – Tula, 1994. – 44 s.

⁴ *Ter-Daiilov O. A.* Dekabristy-tulyaki. Bibliograficheskiy ukazatel literatury i materialy GATO (XIX–XX vv.) / O. A. Ter-Daiilov. – Tula, 1992. – 47 s.

⁵ *Kazmyrchuk M.* Dekabrysty i Shevchenko: kilka shtrykhiv do problemy / M. Kazmyrchuk // «Dekabrytski chytannya»: Tezy Mizhnarodnoyi yuvileynoyi naukovoto-reteychnoyi konferentsiyi. – K.: Vyd-vo In-tu istoriyi Ukrayiny NANU, 2000. – Vyp. VI. – S. 24–26.

⁶ *Kazmyrchuk M.* Dekabrysty i Shevchenko / Mariya Kazmyrchuk // Problemy istoriyi Ukrayiny XIX – pochatku XX st. – Vyp. III. – K.: In-tut Istoriyi Ukrayiny NANU, 2001. – S. 91–98.

⁷ *Kazmyrchuk M. P. I. Pestel: pohlyad soratnykiv* / Mariya Kazmyrchuk // *Dekabrysty v Ukrayini: doslidzhennya y materialy* / Nauk. red. prof. H. D. Kazmyrchuka. – K.: Vyd-vo In-tu istoriyi Ukrayiny, KNU imeni Tarasa Shevchenka, 2003. – S. 43–60.

⁸ *Kazmyrchuk M. H.* Do pytannya «Dekabrysty i relihiya» / M. H. Kazmyrchuk // *Druhi Yakovlivski chytannya: Materialy respublikanskoyi naukovoyi konferentsiyi*. – Cherkasy: Cherkas'kyi instytut pravlinnya ta in., 2002. – S. 25–28.

⁹ *Kazmyrchuk M. H.* Do pytannya «Lombardy u zhytti dekabristiv» / M. Kazmyrchuk // «Dekabrytski chytannya»: Tezy Mizhnarodnoyi naukovoto-reteychnoyi konferentsiyi. – K.: Vyd-vo In-tu istoriyi Ukrayiny NANU, 2004. – Vyp. IKh. – S. 24–26; yiyi zh. Lombardy i dekabrysty / M. H. Kazmyrchuk // *Dekabrysty v Ukrayini: doslidzhennya y materialy* / Nauk. red. prof. H. D. Kazmyrchuk. – K.: In-t istoriyi NANU, 2005. – T. 4. – S. 69–75.

¹⁰ *Kazmyrchuk M. H.* Lombardy Ukrayiny na zlami XIX – XX st. / M. H. Kazmyrchuk. – K., 2004. – 190 s.

¹¹ *Istorychnyy fakultet Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: mynule y siohodennya (1834–2004 rr.).* – K.: PRAYM-M, 2004. – S. 164, 181, 245, 256, 285, 307, 308.

¹² *Latysh Yu.* Zrodzhennya ukrayinskoyi dekabrystoznavchoyi shkoly / Yu. Latysh // Dekabrystski chytannya.: Tezy... – Vyp. VI. – K., 2000. – S. 44–45; yoho zh. Ukrayinska shkola dekabrystoznavstva u 1917 – seredyni 1930-kh rokiv // Tam samo. – Vyp. VIII. – K., 2001. – S. 73–76.

¹³ *Latysh Yu.* Diyalnist istoriko-etnohrafichnoho hurtka v Imperatorskomu universyteti sv. Volodymyra: dekabrystoznavchyy aspekt / Yu. Latysh // Dekabrystski chytannya... – Vyp. VII. – K., 2001. – S. 90–94; yoho zh. Dzherela formuvannya ideolohiyi dekabrystiv u pratsyakh M. V. Dovnar-Zapolskoho // Druhi Yakovlivski chytannya... – S. 44–47; yoho zh. Volodymyr Miyakovskyy – doslidnyk istoriyi Ukrayiny XIX st. // Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. stud., asp. ta mol. naukotsiv «Shevchenkivska vesna. Suchasnyy stan nauky, dosyahnennya ta perspektyvy rozvytku»: Zb. tez. – [K.], 2003. – S. 194–196.

¹⁴ *Latysh Yu.* Ukrayinska shkola dekabrystoznavstva (pochatok XX st. – seredyna 1930-kh rr.) Yu. V. Latysh // Dekabrysty v Ukrayini: doslidzhennya y materialy. – T. 3. – S. 211–235.

¹⁵ Klio vitaye peremozhtsiv // Kyivskyy universytet. – 2002. – # 8 (veresen). – S. 2.

¹⁶ *Kazmyrchuk H. D.* Ukrayinske dekabrystoznavstvo / H. D. Kazmyrchuk, Yu. V. Latysh. – K.; Cherkasy, 2002. – 282 s.

¹⁷ *Latysh Yu.* Shevchenkivskiy vesni – 5 rokiv: zdobutky, problemy, perspektyvy // Shevchenkivska vesna: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi molodykh uchenykh, prysvyachenoyi 90-richchyu Ukrayinskoyi revolyutsiyi 1917–1920 rr. – K., 2007. – Vyp. 5, ch. 3: Istoriya. – S. 12–18.

¹⁸ Sektsiya «Istoriya» // Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh «Shevchenkivska vesna. Suchasnyy stan nauky: dosyahnennya, problemy ta perspektyvy rozvytku»: Zbirnyk tez. – K., [2003]. – S. 180–201; Sektsiya «Istoriya» // Shevchenkivska vesna: Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh, prysvyachenoyi 190-richchyu z dnya narodzhennya Tarasa Shevchenka ta 170-richchyu zasnuvannya Kyivskoho universytetu. – K., 2004. – Vyp. II. – S. 128–221.

¹⁹ Sektsiya «Istoriya» // Shevchenkivska vesna: Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh, prysvyachenoyi 60-richchyu Velykoyi Peremohy. – Vyp. III: U 2-kh chast. Ch. 1. Humanitarni nauky. – K., 2005. – S. 33–167.

²⁰ Shevchenkivska vesna: Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh, prysvyachenoyi 15-y richnytsi nezalezhnosti Ukrayiny. – Vyp. IV: U 3-kh chast. – Ch. 3. Istoriya. – K., 2006. – 500 s.; Shevchenkivska vesna: Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh uchenykh, prysvyachenoyi 90-richchyu Ukrayins'koyi revolyutsiyi 1917–1920 rr. – Vyp. V: U 3-kh chast. – Ch. 3. Istoriya. – K., 2007. – 524 s.; Shevchenkivska vesna. Istoriya: Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi molodykh uchenykh. – Vyp. VI: U 2-kh chast. – Ch. 1. Pratsi vchenykh. – K., 2008. – 252 s.; Ch. 2. Pratsi aspirantiv ta studentiv: U 2-kh t. – T. 1. – K., 2008. – 240 s.; Ch. 2. Pratsi aspirantiv ta studentiv: U 2-kh t. – T. 2. – K., 2008. – 248 s.

²¹ *Petrovskyy A. I.* Struktura i terytorialni mezhi Bratslavskoho polku pislya Zborivskoho dohovoru 1649 r. / A. I. Petrovskyy // Materialy VI Volynskoyi vseukrayinskoyi istoriko-kraeyznachoyi konferentsiyi (studentska sektsiya) (m. Zhytomyr, 15 lystopada 2013 r.). – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2013. – S. 67–69.

²² *Petrovskyy A. I.* Vzayemyny Maksyma Berlynskoho ta Mykhayla Maksymovycha (za materialamy epistolyarnoyi spadshchyny) / A. I. Petrovskyy // Kyievoznachchi chytannya: istorychni ta etnokulturni aspekty. Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi 200-richchyu vid dnya narodzhennya Tarasa Shevchenka ta 250-richchyu vid dnya narodzhennya Maksyma Berlynskoho (Kyiv, 27 bereznia 2014 r.) / Redkol.: O. P. Reyent (holova), V. P. Kapelyushnyy, O. P. Honcharov, N. V. Teres. – K.: PP «Foliant», 2014. – S. 109–115; yoho zh. Naukovo-pedahohichna diyalnist ta tvorchyy spadok patriarkha ukrayins'koyi istorychnoyi nauky M. F. Berlynskoho: do 250-richchya vid dnya narodzhennya vydatnoho vchenoho / A. I. Petrovskyy // Sotsial'na istoriya: naukovyy zbirnyk / Za red. prof. H. D. Kazmyrchuka. – K.: PP «KP UkrSICH», 2015. – Vyp. X. – S. 5–10.

²³ *Petrovskyy A. I.* Bratslavskyy kozatskyy polk (1648–1712 rr.): heroyichna storinka istoriyi podilskoho krayu / A. I. Petrovskyy // Problemy istoriyi ta istoriohrafiiy Ukrayiny. Prohrama i materialy naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Dni nauky istorichnoho fakultetu – 2013» / Nauk. red. prof. Kazmyrchuk H. D. – K.: PP KP «UkrSICH», 2013. – S. 64–66; yoho zh. Dzherela z istoriyi Bratslavskoho kozatskoho polku. / A. I. Petrovskyy // Materialy VI Mizhnarodnoyi naukovo-yi konferentsiyi molodykh uchenykh «Dni nauky istorichnoho fakultetu – 2013». – Vyp. VI: u 8-my chast. / Redkol.: chl.-kor. NANU, prof. V. F. Kolesnyk (holova), dots. O. Yu. Komarenko (zast. holovy), I. V. Semenist (vidp. red.) ta in. – Ch. 1. – K., 2013. – S. 38–39.

²⁴ *Shcherbakov M. Ya.* Evolyutsiya Yevrosoyuzu pid chas svitovoyi ekonomichnoyi kryzy 2008–2010 rr. // Dosyahnennya sotsialno-humanitarnykh nauk v suchasniy Ukrayini. Mater. vseukr. nauk. konfer. – Dnipropetrovsk: TOV «Innovatsiya», 2011. – S. 226–229; yoho zh. Derzhavno-pravove rehulyuvannya etnonatsionalnoyi sytuatsiyi v krayinakh Vyshehradskoyi hrupy ta Ukrayini // Porivnyalnyy dosvid transformatsiy v postsotsialistychnykh krayinakh ta Ukrayini v 1989–2010 rr. Zbirka naukovykh prats peremozhtsiv konkursu students'kykh naukovo-praktychnykh robot. – Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2011. – S. 137–150; yoho zh. Suchasne stanovyshe YeS: tymchasovi trudnoshchi chy nablyzhennya rozpadu? // Suchasni sotsialno-humanitarni dyskursy. Mater. vseukr. nauk. konfer. – Dnipropetrovsk: TOV «Innovatsiya», 2011. – 188 s. – S. 87–90.

²⁵ *Shcherbakov M. Ya.* Monarkhichna ideya u derzhavotvorchyykh proektakh Bohdana Khmelnytskoho // Shosti Bohdanivski chytannya: materialy Vseukrayinskoyi naukovo-yi konferentsiyi. Zb. nauk. prats – Cherkasy: Vertykal, vydavets PP Kandysh S. H., 2011. – S. 39–42; yoho zh. Pohlyady Vyacheslava Chornovola shchodo zovnishnoyi polityky Ukrayiny // Ukrayinska derzhavnist: istoriya i suchasnist: Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi 20-richchyu Vseukrayinskoho referendumu (Kyiv, 1–2 hrudnya 2011 r.) – K., 2012. – S. 133–135.

²⁶ *Shcherbakov M. Ya.* Federalizatsiya yak shlyakh vykhodu YeS iz kryzy u viziyyi yevropeyskykh politychnykh diyachiv // «Dni nauky filosofskoho fakultetu – 2013», Mizhn. nauk. konf. (2013; Kyiv) : [Materialy dopovidey ta vystupiv]. – K.: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyivskyy universytet», 2013. – Ch. 7. – S. 203–205; yoho zh. Formuvannya yevropeyskoyi identychnosti v konteksti pohlyblennya yevropeys'koyi intehtatsiyi // «Dni nauky filosofskoho fakultetu – 2014», Mizhn. nauk. konf. (2014; Kyiv) : [Materialy dopovidey ta vystupiv]. – K.: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyivskyy universytet», 2014. – Ch. 8. – S. 199–201.

²⁷ *Yashchuk O.* Uyavlennya pro verkhovnu vladu v pershomu zvodi bilorusko-lytovskoho litopysannya (na prykladi

«Litopystsya velykykh knyaziv lytovskykh») / O. Yashchuk // Ukrayinskyy arkhеоhrafichnyy shchorichnyk. Nova seriya. Vypusk 18. – K.: Ukrayinskyy pismennyk, 2013. – S. 175–195; yoho zh. Uvavlennya pro verkhovnu vladu u pershomu zvodi bilorusko-lytovskoho litopysannya cherez pryvnu spryynnyattya tytulatury pravytelya (na prykladi «Litopystsya velykykh knyaziv lytovskykh») / O. Yashchuk // Materialy VII Mizhnarodnoyi naukovoї konferentsiyi studentiv, aspirantiv ta molodykh uchenykh «Dni nauky istorychnoho fakultetu, prysvyacheni 180-richchyu zasnuvannya Kyuyivskoho universtyetu». – Redkol.: chl.-kor. NANU, prof. V. F. Kolesnyk (holova), dots. O. Yu. Komarenko (zast. holovy), Ye. S. Braylyan (vidp. red.) ta in. : U 2-kh t. – K.: Lohos. – T. 1 – 2014. – S. 141–145.

УДК 94(477. 8): 262.4 «39/46»

© **Наталія Концур-Карабінович**
(Івано-Франківськ)

РЕПРЕСИВНІ ЗАХОДИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ СТОСОВНО УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ПІСЛЯ СМЕРТІ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Наукова стаття є історичним дослідженням, в якому здійснено системний аналіз антиуніонної політики радянських владних органів і органів державної безпеки, спрямованої на забезпечення процесу ліквідації УГКЦ на території Західної України.

Комуністична влада прагнула формально легітимізувати церковну монополію підконтрольної Російської православної церкви на західноукраїнських землях, встановивши таким чином повний ідеологічний контроль над духовним життям західних українців. Проведення псевдособору 1946 року мало завершити ліквідацію УГКЦ як національної релігійної структури, що своїм існуванням перешкоджала утвердженню комуністичного режиму. У боротьбі з греко-католиками використовувався широкий арсенал ідеологічних, репресивних та адміністративних методів, головну роль у реалізації політики комуністичного керівництва відіграли органи державної безпеки.

Ключові слова: Українська греко-католицька церква, митрополит, режим.

Н. Концур-Карабінович
(Івано-Франківськ)

РЕПРЕСИВНЫЕ ДЕЙСТВИЯ СОВЕТСКИХ ВЛАСТЕЙ ПО ОТНОШЕ- НИЮ К УКРАИНСКОЙ ГРЕКО-КАТОЛИ- ЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ ПОСЛЕ СМЕРТИ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Научная статья является историческим исследованием, в котором осуществлен системный анализ антиуниатской политики советских государственных органов и органов государственной безопасности,

направленной на обеспечение процесса ликвидации УГКЦ на территории Западной Украины.

Коммунистическая власть стремилась легитимизировать церковную монополию подконтрольной Русской православной церкви на западно-украинских землях, установив подобным образом полный идеологический контроль над духовной жизнью западных украинцев. Его проведение должно было завершить ликвидацию УГКЦ как национальной религиозной структуры, которая своей деятельностью мешала утверждению коммунистического режима. В борьбе с греко-католиками использовался широкий арсенал идеологических, репрессивных и административных методов, главную роль в реализации антиуниатской политики коммунистического руководства сыграли органы государственной безопасности.

Ключевые слова: Украинская греко-католическая церковь, митрополит, режим.

N. Kontsur-Karabinovych
(Ivano-Frankivsk)

AFTER DEATH OF ANDREY SHEPTYTSKY AS THE HEAD OF THE UKRAINIAN GREEK-CATHOLIC CHURCH RELATION WITH THE SOVIET AUTHORITIES

The thesis is a complex historic research in which on the basis of involving a wide range of archives and published sources is made system analysis of antiunion activity of soviet authority organs and organs of national security, directed to the abolishment of Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) on the territory of West Ukraine during 1939–1949. The historiographic basis is the approaches of contemporary Ukrainian research workers of Greek – Catholic Church History such as I. Andrukhiv, B. Botsyurkiv, V. Voynalovych, M. Gai-kovskiy, O. Lysenko, V. Marchuk, V. Pashchenko, O. Surmach, who established a new approach of explaining this problem.

The dissertation defines character, peculiarities and main tendencies of soviet state policy towards UGCC during the period under investigation, concerning statements of soviet researchers about its antinational activity during WWII. The attempts and events of the church authority directed to preserving of independent church organization under the conditions of reign of two totalitarian regimes are shown.

It is proved that the aim of abolishment of UGCC was the wish of soviet authority to abolish national religious structure which remained the spiritual heart of millions of Ukrainians and with its activity prevented the formation of communist regime on the Western Ukrainian lands. In the struggle against Greek-Catholic they used a wide arsenal of ideological, repressive and administrative methods. The main role in the realization of communist authority plans played national security organs which prepared the plan of abolishing of the church, fulfilled all practical job in terms of its